Lokale Democratie

Handreiking Kinder- en Jongerenparticipatie

Datum: 28 april 2025

Inhoudsopgave

Inleiding 3

Jeugdparticipatie

Wat is betekenisvolle kinder- en jongerenparticipatie? 4

Definities verschillende groepen 4

Het belang van jeugdparticipatie 5

Voorwaarden voor betekenisvolle jeugdparticipatie 6

Jeugdparticipatie in Wet versterking participatie op decentraal niveau 6

Bouwstenen voor betekenisvolle jongerenparticipatie

Bouwsteen Oriëntatie 8

Bouwsteen Motivatie 9

Bouwsteen Bereiken & Betrekken 10

Bouwsteen Talentontwikkeling 11

Bouwsteen Binden & Boeien 13

Bouwsteen Terugkoppelen & Voortbouwen 14

Kinderparticipatie (en verhouding tot de bouwstenen) 15

Tot slot 16

Bijlagen

Bijlage 1: Voorwaarden voor betekenisvolle jeugdparticipatie 17

Bijlage 2: Bronnen en inspiratie 19

Bijlage 3: Vragen per bouwsteen 20

Inleiding

Op 1 januari 2025 is de Wet versterking participatie op decentraal niveau in werking getreden. Deze wet zet gemeenten aan opnieuw na te denken over participatie en de afspraken hierover vast te leggen in een participatieverordening[1]. Belangrijke vragen hierin zijn: Wat voor gemeente ben je en wat voor gemeente wil je zijn als het gaat over participatie? Wat betekent participatie volgens jouw gemeente? Wanneer wordt participatie wel en niet ingezet? En minstens net zo belangrijk: wat doet jouw gemeente met kinder- en jongerenparticipatie?

De participatieverordening vormt een kans om een breed draagvlak te creëren binnen de gemeente voor kinder- en jongerenparticipatie en om deze participatie op een duurzame manier te borgen in gemeentelijk beleid. De huidige jonge generaties hebben te maken met een opeenstapeling van problemen die hun kansen en autonomie beperken, zoals woningnood, toenemende kansenongelijkheid en een steeds kleiner besteedbaar inkomen. De stem van deze generaties in lokale beleidskeuzes is cruciaal om beleid goed aan te laten sluiten bij wat jongeren nodig hebben. Bovendien is het belangrijk om mensen vanaf jongs af aan te betrekken bij de democratie zodat iedereen zich nu én later gehoord en betrokken voelt.

Deze handreiking is bedoeld voor iedereen die werkt met of voor gemeenten en zich wil inzetten voor jeugdparticipatie. Het doel is om kennis te bundelen, goede voorbeelden te verspreiden en inspiratie te bieden, zodat gemeenten effectief en duurzaam met jeugdparticipatie aan de slag kunnen. Deze nieuwe handreiking bouwt voort op de “Handreiking duurzame jongerenparticipatie” (Handreiking duurzame jongerenparticipatie | Nederlands Jeugdinstituut – januari 2021) en maakt dankbaar gebruik van de eind 2024 door de Nationale Jeugdraad (NJR) gepresenteerde Bouwstenen voor betekenisvolle jongerenparticipatie (bouwstenen voor betekenisvolle jongerenparticipatie - NJR).

In deze handreiking wordt eerst gedefinieerd wat betekenisvolle kinder- en jongerenparticipatie is, en over welke groepen we het precies hebben. Daarna wordt het belang van jeugdparticipatie verder toegelicht, en geven we voorwaarden voor betekenisvolle jeugdparticipatie. In het tweede deel worden de bouwstenen voor betekenisvolle jongerenparticipatie omschreven, met daarna een reflectie hoe dit zich verhoudt tot kinderparticipatie. Hierna volgt meer informatie over hoe kinder- en jongerenparticipatie een plek kan innemen in de participatieverordening volgens de Wet versterking participatie op decentraal niveau. Als laatste wordt er een overzicht gegeven van handige bronnen en praktische vragen om aan de slag te gaan met de bouwstenen. Voor goede praktijkvoorbeelden verwijzen we graag door naar lokale-democratie.nl!

1 Zie ook *Aan de slag met participatie* (Handreiking van Berenschot en de VNG, juni 2023) en de *Implementatiehandleiding, VNG Model Participatieverordening* (VNG, 2024)

Jeugdparticipatie

Wat is betekenisvolle kinder- en jongerenparticipatie?

Betekenisvolle jongerenparticipatie betekent dat jongeren actief meepraten, meebeslissen en meedoen bij zaken die voor hen belangrijk zijn, op een manier en in een omgeving waarin zij kunnen werken vanuit hun eigen waarden en interesses. Waarin ze zeggenschap en eigenaarschap ervaren, andere jongeren ontmoeten, ontdekken dat ze meer kunnen dan ze dachten en geen drempel voor deelname ervaren. Betekenisvolle participatie is geen eenmalig proces, maar vraagt om een duurzame en structurele aanpak.

Definities verschillende groepen

Wat verstaan we onder kinder- en jongerenparticipatie? Er zijn verschillende groepen en definities die in de praktijk door elkaar worden gebruikt. Het is belangrijk om te definiëren over welke groep we het hebben, omdat de doelgroep de toon, werkwijze, communicatiekanalen en taalgebruik bepalen.

In deze handreiking verstaan we onder kinderparticipatie participatie van kinderen tot 14 jaar. Jongeren definiëren we als de groep tussen 14 en 24 jaar. Kinderen tot 14 jaar gaan naar het basisonderwijs en eerste jaren van het voortgezet onderwijs. De groep tussen 14 - 18 jaar zit op het voortgezet onderwijs en is betrokken via actief burgerschap op weg naar de kiesgerechtigde leeftijd. De groep van 18 - 24 jaar is jongvolwassen en verdient een aparte aanpak en aparte activiteiten. Onder jeugd verstaan we alle doelgroepen samen: kinderen, jongeren en jongvolwassenen.

Studenten burgerschapsles in de raadzaal van gemeente Súdwest-Fryslân.

Het belang van jeugdparticipatie

Het is belangrijk om stil te staan bij de vraag waarom we tijd en middelen investeren in kinder- en jongerenparticipatie. Het antwoord is eenvoudig: kinderen en jongeren hebben recht op invloed op de beslissingen die hen aangaan, en zij kunnen waardevolle bijdragen leveren aan de maatschappij. Ze groeien op in een snel veranderende wereld en hebben een andere blik op problemen en oplossingen dan ouderen. Het betrekken van kinderen en jongeren zorgt voor innovatie en verbetert de relevantie van het beleid. Daarnaast ontwikkelen kinderen en jongeren hun burgerschapscompetenties als ze al jong betrokken worden bij de democratie.

Kinderrechtenverdrag

Kinderen en jongeren hebben op basis van artikel 12 van het VN-Kinderrechtenverdrag het recht om hun mening te geven over alle zaken die hen raken, ongeacht hun leeftijd. Het Kinderrechtenverdrag beschermt jonge mensen in al hun kwetsbaarheid. Gemeenten moeten hier passend belang aan hechten. Deze handreiking helpt gemeenten bij het vormgeven van duurzame en betekenisvolle jeugdparticipatie.

Burgerschap

Democratisch burgerschap kan niet alleen in de klas worden geleerd; het moet worden ervaren. Het is van belang om jongeren bij de samenleving te betrekken, zodat ze zich gehoord voelen en bijdragen aan positieve ontwikkelingen in de maatschappij. Dit draagt bij aan de positieve ontwikkeling van jongeren en versterkt hun verbondenheid met de samenleving. Democratisch burgerschap is te versterken door op jonge leeftijd te beginnen met het betrekken van kinderen bij de gemeente en haar taken, ze in staat te stellen deel te nemen aan de democratie en bewust te maken van hun rechten en plichten. Democratische kennis, vaardigheden en bewustzijn bevorderen de mogelijkheden om mee te kunnen doen in het publieke debat en in de democratie (bijvoorbeeld mediawijsheid, debatvaardigheden, het gebruik maken van grondrechten, etc.)[2]. Het gevoel dat je inspraak en invloed hebt, is één van de meest basale behoeften van kinderen en essentieel voor een positieve ontwikkeling. Dat vraagt erom om kinderen en jongeren écht serieus te nemen; door besluitvormers en kinderen de maatschappij samen te laten vormgeven, voelt iedereen zich nu én later gehoord en betrokken.

Toekomstbestendigheid

Jongeren hebben een unieke kijk op maatschappelijke vraagstukken. Hun perspectieven, ideeën en ervaringen bieden waardevolle inzichten voor beleid dat niet alleen op de korte termijn effect heeft, maar ook bijdraagt aan een toekomst waarin zij een belangrijke rol spelen. Gemeenten kunnen profiteren van de ideeën van kinderen en jongeren, die vaak vernieuwend, kritisch en creatief zijn. De manier waarop kinderen en jongeren de wereld zien, verrijkt het perspectief van beleidsmakers. Door een diverse groep te laten meedenken over het gemeentebeleid, zoals kinderen en jongeren, wordt het beleid toekomstbestendiger en breder gedragen.

2 zie Kamerbrief over versterken van democratisch burgerschap (Minister de Jonge, BZK, juni 2024)

Voorwaarden voor betekenisvolle jeugdparticipatie

Het VN-Kinderrechtencomité heeft negen voorwaarden geformuleerd voor betekenisvolle en effectieve jeugdparticipatie. Deze negen voorwaarden zijn van toepassing op elke vorm van kinder- of jongerenparticipatie die de gemeente kiest. De voorwaarden worden verder toegelicht in bijlage 1 en bestaan uit de volgende punten:

1. **Transparant en informatief** - Kinderen en jongeren worden geïnformeerd door hun gemeente.
2. **Vrijwillig** - Kinderen en jongeren hebben de vrijheid om te kiezen of ze willen participeren.
3. **Respectvol** - Gemeenten behandelen kinderen en jongeren met respect en creëren een veilige omgeving waar zij hun mening vrij kunnen verkondigen.
4. **Relevant** - De mogelijkheden om te participeren binnen gemeenten zijn afgestemd op het kennisniveau van kinderen en jongeren.
5. **Kindvriendelijk** - Gemeenten bereiden kinderen en jongeren op een kindvriendelijke wijze voor op hun participatie.
6. **Inclusief** - Alle kinderen en jongeren kunnen participeren binnen de gemeente.
7. **Training en ondersteuning** - Medewerkers van gemeenten die met kinderen en jongeren werken bezitten de kennis en vaardigheden om betekenisvolle participatie goed te kunnen begeleiden.
8. **Veilig** - Gemeenten nemen voorzorgsmaatregelen om te voorkomen dat kinderen en jongeren tijdens een participatieve activiteit in een onveilige situatie terecht komen.
9. **Verantwoording** – na de participatieve activiteit krijgen kinderen en jongeren feedback over hoe hun mening en ideeën zijn meegenomen in de beslissing(en) van de gemeente.

Het is belangrijk om te benadrukken dat er rekening moet worden gehouden met toegankelijkheid en inclusie. Een diverse groep aan deelnemers is belangrijk om veel verschillende stemmen te vertegenwoordigen en maakt bovendien de uitkomsten beter.

Jeugdparticipatie in Wet versterking participatie op decentraal niveau

De nieuwe Wet versterking participatie op decentraal niveau verplicht gemeenten een participatieverordening op te stellen voor 1 januari 2027. De participatieverordening helpt om richtlijnen vast te stellen over participatie van inwoners bij de voorbereiding, uitvoering en evaluatie van beleid en op welke manier bepaalde groepen worden betrokken bij participatie. Dit kan bijvoorbeeld gaan over bij welke beleidsonderwerpen kinderen en jongeren worden betrokken (al is het het beste als je jeugd zelf laat bepalen over welke onderwerpen zij willen meedenken). Het is cruciaal om richting kinderen en jongeren duidelijk te zijn over wat zij kunnen verwachten van het participatieproces. Dit kan onder andere door kinder- en jongerenparticipatie op te nemen in de participatieverordening. Daardoor kan een gemeente duidelijke kaders geven en verwachtingen managen. Ter inspiratie staan hieronder een aantal voorbeelden van hoe jeugdparticipatie is opgenomen in de participatieverordening van verschillende gemeenten.

Gemeente Sittard-Geleen

In de toelichting op de participatieverordening van Sittard-Geleen wordt aandacht gevraagd voor de mogelijkheden om bepaalde doelgroepen te bereiken en te betrekken in participatieprocessen. Één van die groepen is vanzelfsprekend jeugd. Gemeente Sittard-Geleen specificeert in de toelichting dat jongeren een belangrijke doelgroep is. Ze benadrukken dat jongeren vaak bereid zijn om mee te denken, ook over onderwerpen die niet gerelateerd zijn aan jongeren, en noemen brainstormsessies op scholen en pizzaparty's als manieren om te verbinden.

Gemeente Hengelo

De gemeente Hengelo benoemt in het hoofdstuk ‘het burgerinitiatief’ specifiek jongeren op de vraag “Wie mag een burgerinitiatief indienen?”. De gemeente stimuleert kinder- en jongerenparticipatie door jeugd, ook die nog geen stemrecht hebben, te wijzen op de mogelijkheid burgerinitiatieven in te dienen op wijk- of buurtniveau.

In de toelichting van de verordening wordt ook kinderparticipatie genoemd als vorm van participatie die de gemeente wil blijven stimuleren en in de toekomst wil opnemen in de verordening.

Gemeente Leidschendam-Voorburg

In de inleidende bepalingen van de participatieverordening van gemeente Leidschendam-Voorburg wordt jongerenparticipatie expliciet genoemd als mogelijke participatievorm in het experimenteerprogramma, dat de gemeente tweejaarlijks wil uitvoeren. Ook in de toelichting van de verordening komt jongerenparticipatie terug als voorbeeld voor het experimenteer programma en worden jongeren en toekomstige generaties genoemd als mogelijke ‘inwonersgroepen’ die bij wijze van experiment gericht betrokken zouden kunnen worden bij een participatie traject.

Gemeente Den Helder

De gemeente Den Helder verwijst in hun participatie-beleid naar andere verordeningen waarin is vastgelegd dat de Jongerenadviesraad (JAR) gevraagd en ongevraagd advies kan geven aan het college en gemeenteraad.

Bouwstenen voor betekenisvolle jongerenparticipatie

De Nationale Jeugdraad (NJR) heeft zes bouwstenen geformuleerd voor betekenisvolle jongerenparticipatie. Zoals het NJR aangeeft zit er een zekere volgorde in de bouwstenen, maar dienen deze niet gezien te worden als een chronologisch stappenplan. Echte inspraak is namelijk nooit een lineair proces. Om samen een vraagstuk aan te pakken en op te lossen is oprechte commitment en continue verbinding tussen alle betrokkenen nodig. Uitkomsten uit participatieprocessen kunnen weer een nieuw proces in gang zetten waarin nieuwe jongeren en besluitvormers worden bereikt en betrokken.

De NJR heeft in de afgelopen twintig jaar met zeer veel verschillende organisaties gewerkt aan betekenisvolle jongerenparticipatie. De zes bouwstenen voor betekenisvolle jeugdparticipatie vormden daarbij altijd de basis:

- Oriëntatie
- Motivatie
- Bereiken en betrekken
- Talentontwikkeling
- Binden en boeien
- Terugkoppelen en voortbouwen

Bouwsteen Oriëntatie

Jongerenparticipatietrajecten beginnen vaak op verschillende manieren. Soms begint het op initiatief van jongeren zelf. Vanuit een behoefte, of omdat ze een kans zien hun stem te laten horen. Het kan ook zijn dat jij als beleidsmaker of professional het initiatief neemt. Bijvoorbeeld om jongeren te betrekken bij jouw werk(domein). Op welke manier het ook begint: een goed doordachte oriëntatiefase is altijd belangrijk.

In deze fase denk je na over wat de meerwaarde is voor jongeren om met jou als beleidsmaker of professional samen te werken: *what's in it for them?* Hoe ervaren zij waardering voor hun inzet en wat hebben ze nodig om zich serieus genomen te voelen? Dat geldt vanaf de allereerste betrokkenheid van jongeren tot het allerlaatste moment dat je hen betrekt.

Waarom

Alle informatie die je in deze fase verzamelt, biedt een stevige basis voor betekenisvolle jongerenparticipatie. Het biedt houvast bij het ontwikkelen van een goed doordacht en betekenisvol initiatief. Ook helpt het bij het toepassen van de andere bouwstenen.

Het betrekken van jongeren in deze fase is echt van groot belang. Zo kun je namelijk alvast toetsen of jouw behoefte aansluit bij die van de doelgroep. Dat hoeven niet per se dezelfde jongeren te zijn met wie je straks gaat werken. Toch is het fijn als jongeren uit deze eerste fase betrokken blijven. Want wanneer je jongeren in een vroeg stadium betrekt, vergroot het hun gevoel van eigenaarschap. Ze zullen zich sneller verantwoordelijk voelen en actief meewerken om datgene waarvan ze eigenaar van zijn te beheren, te onderhouden en te ontwikkelen. Ook voelen zij zich meer verbonden met jou en het traject. Dat zorgt voor een gelijkwaardige en gewaardeerde relatie.

Hoe

Neem de tijd voor de oriëntatiefase, betrek collega's en betrek vooral ook jongeren in deze fase. Zo krijg je waardevolle input en vergroot je het draagvlak van alle betrokkenen. In deze fase hoef je nog niet in middelen te denken, maar ga je juist ontdekken waarom je jongeren wilt laten participeren.

Bouwsteen Motivatie

Wat
Als je weet wat de behoefte en het doel is om met jongeren te werken, is het belangrijk na te denken over welke doelgroep je wilt betrekken. Dit kan ook een doelgroep zijn die om jouw hulp heeft gevraagd.

Waarom
Jongeren hebben diverse (sub)culturele, maatschappelijke en economische achtergronden. Ze kunnen daardoor verschillende motivaties hebben om te willen participeren. Jongeren ontwikkelen zich en veranderen snel; het is een continu veranderende doelgroep die moeilijk langdurig vast te pinnen is. Het gedrag van jongeren wordt sterk gedreven door hun intrinsieke motivatie[3]. Ze zijn druk bezig met het ontwikkelen van hun eigen identiteit en bewegen sneller vanuit behoeften en wensen die vanuit henzelf komen.

Intrinsieke motivatie is een mooie en belangrijke tool binnen jongerenparticipatie. Omdat iemand voldoening haalt uit iets wat hij of zij zélf wil doen, leidt het tot meer betrokkenheid en betere prestaties. Beleidsmakers of professionals die de intrinsieke motivaties van jongeren begrijpen, kunnen bijdragen aan hogere betrokkenheid van jongeren bij participatietrajecten of beleidsontwikkelingen.

Tip!
Participatie is vrijwillig. Jongeren dragen niet bij omdat zij dat aan anderen (of zichzelf) verplicht zijn. Het *zelf* kunnen onderzoeken, ontwikkelen en uiten van motivatie, interesses en talenten is belangrijk om duurzaam en betekenisvol te kunnen participeren.

Hoe
De beste manier om erachter te komen wat intrinsieke motivaties van jongeren zijn, is om met jongeren zelf in gesprek te gaan; te achterhalen wat hen motiveert om wel of niet mee te doen aan jouw project.

3 Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. American Psychologist, 55, 68-78.

Jeugdparticipatie georganiseerd door Speaking Minds, een participatie methode ontwikkeld door Save the Children.

Bouwsteen Bereiken & Betrekken

Wat
Het betekenisvol bereiken en betrekken van jongeren is voor veel beleidsmakers en professionals een grote uitdaging**.** We helpen je met een aantal belangrijke tips en overwegingen.

Waarom
Zonder jongeren geen jongerenparticipatie. Voor *betekenisvolle* jongerenparticipatie moet je jongeren niet alleen zien te bereiken, maar ook te betrekken.

Hoe
Als eerste: wees doelgroep specifiek. Zoals je bij bouwsteen 'Motivatie' las, zijn jongeren een snel veranderende doelgroep en vormen zij geen homogene groep. Dat gaat verder dan een verschil in leeftijd. Jongeren variëren in hun behoeften, waarden en interesses. Dit is afhankelijk van hoever ze zijn in hun ontwikkeling en hun sociale, (sub)culturele en economische achtergrond. Het is daarom belangrijk om altijd te streven naar een doelgroep specifieke aanpak.

Wanneer je eenmaal hebt bepaald welke jongeren je wilt benaderen, is het belangrijk te weten waar je hen kunt vinden. Werk vindplaatsgericht en ontmoet jongeren daar waar ze zijn: in de buurt, op school, bij sport- of hobbyclubs, of bij jeugdzorginstellingen. In de oriëntatiefase heb je als het goed is al jongeren gesproken; vraag hen welke vindplekken geschikt zijn om de juiste jongeren te bereiken. Houd hierbij rekening met verschillende opleidingsniveaus. Zo richt de methode Speaking Minds zich specifiek op praktisch opgeleide jongeren van het praktijkonderwijs, vmbo en mbo, om ook hun stem te betrekken bij beleid.

Tip!
Het inzetten van jongerenportretten op social media werkt goed bij het bereiken en betrekken van jongeren. Zo zorg je ervoor dat jouw project een persoonlijk karakter krijgt voor jongeren. Houd hierbij wel rekening met verschillende voorkeuren van jongeren, en of zij wel of niet herkenbaar hun verhaal willen delen met de buitenwereld. Verhalen kunnen ook prima verteld worden zonder direct een 'portretfoto' te delen.

Soms kan het spannend zijn om zelf op zoek te gaan naar jongeren. Of weet je niet waar je moet beginnen. Werk dan vooral samen met mensen of organisaties die een sleutelrol spelen in het dagelijks leven van die jongeren. Bijvoorbeeld rolmodellen (zowel in de buurt als online), jongerenwerkers of andere lokale, regionale of nationale jongerenorganisaties. Rolmodellen en sleutelfiguren werken vaak doelgroep-specifiek en kunnen verschillende doelgroepen bereiken. Vraag daarbij ook of de sleutelorganisaties actief hun social media-kanalen inzetten om een brede doelgroep aan jongeren te bereiken.

Vergoedingen voor jongeren spelen een belangrijke rol voor inclusieve en eerlijke jongerenparticipatie. Ze zorgen ervoor dat alle jongeren kunnen deelnemen en we zo inclusief mogelijk kunnen zijn. Benoem de vergoeding duidelijk. Hiermee laat je zien dat je de waardevolle tijd en inzet van jongeren waardeert. Dit versterkt de betrokkenheid van jongeren en zorgt voor een divers en representatiever participatieproces. En dat draagt weer bij aan de kwaliteit en impact van betekenisvolle jongerenparticipatie.

En onze beste tip: *jongeren bereiken jongeren.* Jongeren weten het beste waar hun *peers* te vinden zijn en kunnen hun leeftijdsgenoten het beste motiveren om mee te doen.[4] Jongeren worden het meest beïnvloed door hun leeftijdsgenoten. Niet alleen weten leeftijdsgenoten wat er speelt in hun levens, ze kunnen (vaak) ook gevoelige onderwerpen bespreken met elkaar en inspirerende rolmodellen voor elkaar zijn. Door jongeren onderdeel te maken van je aanpak en hen te betrekken bij je vraagstuk, worden ze onderdeel van het proces en de oplossing. Dit zorgt voor een minder top-down pedagogische benadering en een meer gelijkwaardige behandeling.

Bouwsteen Talentontwikkeling

Wat

Als je jongeren hebt weten te bereiken en betrekken, ga je met elkaar aan de slag. Vaak is dat op inhoudelijk gebied, namelijk het onderwerp of thema waarvoor jullie samenkomen. Jongeren willen ook iets leren en hebben daardoor iets te halen. In het werken met jongeren is het daarom belangrijk om regelmatig stil te staan bij hun talentontwikkeling. Het is voor jongeren essentieel om te ervaren waar hun sterke punten liggen en om de ruimte te voelen om te kunnen oefenen, ontdekken en ontwikkelen. Hier aandacht aan schenken en ruimte voor maken in je proces, zijn belangrijke voorwaarden om te voldoen aan de basisbehoefte Competentie[5] van jongeren. Plan hier dus voldoende tijd voor in tijdens het project.

Waarom

Iedere jongere heeft talenten. Maar niet iedere jongere is zich daar goed van bewust. Door in te spelen op hun sterke punten, voelen jongeren zich zelfverzekerder en ervaren zij voldoening. Zo ontstaat er meer betrokkenheid bij de jongeren. Bovendien geef je ze zo de mogelijkheid om het beste uit zichzelf te halen, voor datgene waar jullie samen aan werken. Dus achterhaal samen met de jongeren: wat gaat hen goed af, waar worden ze warm van en wat geeft ze (meer) energie?

Hoe

Bij de NJR is er een specifieke methode ontwikkeld die je hiervoor kunt gebruiken: het *Sterke Punten Spel.* Met dit spel leren jongeren wat hun sterke punten zijn én hoe ze deze kunnen inzetten. Het Sterke Punten Spel is ook een leuke werkvorm als je voor het eerst gaat werken met een groep jongeren. Heb je interesse in trainingen over de sterke punten? Dan kan de NJR je daar ook bij helpen via de *Changemakers Academy* (zie de link in bijlage 2).

4 Rhodes, J. E. (2005). A Model of Youth Mentoring. In D. L. DuBois & M. J. Karcher (Eds.), Handbook of youth mentoring (pp. 30–43). Sage Publications Ltd. https://doi.org/10.4135/9781412976664.n3 of Kinable, F. (2006). Werken met peers.

5 Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. American Psychologist, 55, 68-78.

Tip!
Interesses, behoeften en sterke punten kunnen veranderen bij jongeren. Wil je jongeren lang bij je houden (zie ook bouwsteen 'Binden en boeien'), ben je dan bewust van deze veranderingen. Speel daarop in en maak van hun talent(ontwikkeling) een terugkerend thema.

Als jongeren hun sterke punten kennen, weten zij (en jij) beter waar ze goed in zijn en hoe ze dat kunnen gebruiken om succes te behalen. Door ruimte te maken voor hun talenten, versterk je het gevoel van eigenaarschap. Dat helpt weer om intrinsieke motivatie te stimuleren en jongeren langdurig te blijven binden en boeien. Een participatieproces is daarom ook een mooie kans voor jongeren om nieuwe dingen te oefenen en nieuwe kanten van zichzelf te ontdekken. Fouten maken mag altijd. Participeren betekent ook nieuwe dingen (kunnen) leren. Op deze manier investeer jij ook in hun ontwikkeling.

Andere belangrijke waarden die jongeren meebrengen, zijn hun eigen ervaringen. Maak zorgvuldig en respectvol gebruik van die ervaringskennis. Een veilige omgeving is essentieel—van het creëren van vertrouwen vooraf tot de manier waarop je met hun verhalen en grenzen omgaat. Soms is het voldoende als ze jong, student of werkende zijn, maar het kan ook gaan over een specifiek thema, zoals ervaringen met jeugdzorg, een vluchtelingenverleden of een chronische aandoening. De manier waarop jongeren met hun ervaringen omgaan en deze later inzetten voor positieve doelen, kan een waardevolle kracht zijn. Dit vergroot de kwaliteit van de input en leidt tot beleid met meer draagvlak en impact.

Bijeenkomst van de JongerenAdviesRaad (JAR) van de SED-gemeenten (Stede Broec, Enkhuizen en Drechterland).

Bouwsteen Binden & Boeien

Wat
De interesses en behoeften van jongeren kunnen in een korte tijd snel veranderen. Het gevoel van eigenaarschap is belangrijk om jongeren (langdurig) aangehaakt te houden. En zo zijn er meer dingen belangrijk om jongeren te blijven binden en boeien, die hieronder verder worden toegelicht.

Waarom
Weet je jongeren op de juiste manier te binden en boeien, dan pluk je daar tijdens het hele traject de vruchten van. De basisbehoeftes Verbondenheid en Autonomie[6] staan hierbij centraal. Zo zorgt het gevoel van verbondenheid voor een verhoogde betrokkenheid onder de deelnemende jongeren, wat de kans vergroot dat ze gedurende het hele traject betrokken blijven. Bovendien kunnen betrokken jongeren rijkere en relevantere input leveren, wat de kwaliteit van jouw project ten goede komt. Door jongeren naast die verbondenheid ook het gevoel van autonomie te geven, stimuleer je het gevoel van eigenaarschap en daarmee de intrinsieke motivatie. Bevraag ze niet alleen, maar maak ze écht onderdeel van de oplossing. Nieuwsgierigheid, creativiteit, initiatief tonen en denken in oplossingen nemen toe door het ondersteunen van autonomie. Tot slot geldt vaak: hoe beter je jongeren weet te binden en te boeien, hoe enthousiaster ze worden!

Hoe
Investeer in de relaties met jongeren. Luister naar wat ze te zeggen hebben, wees transparant over wat hun inbreng is en focus op duidelijke en realistische resultaten. Door ze te leren kennen, kom je ook tot een realistische tijdsinvestering. Jongeren hebben een druk bestaan.

Doe aan verwachtingsmanagement. Naar jezelf, je organisatie, je partners en naar jongeren. Wees eerlijk in wat je van de jongeren verwacht, wat zij van jou kunnen verwachten en wat er met de opgehaalde input en resultaten gaat gebeuren. Zet dit soort zaken eventueel samen op papier.

Geef ook duidelijk aan wat je *niet* kan bieden. Verkeerde verwachtingen kunnen tot een teleurstellende ervaring leiden, waardoor jongeren minder vaak gaan participeren.

Bied een duidelijk aanspreekpunt voor jongeren. Dat kan iemand bij je organisatie zijn, of uit je (lokale) netwerk, die voldoende tijd en aandacht heeft voor jongeren. Iemand die de doelgroep goed aan kan spreken, zoals een jongerenwerker, rolmodel of iemand anders van een jongerenorganisatie of -initiatief. Iemand die een echte bruggenbouwer is en de taal van de beleidsmaker of professional én die van jongeren spreekt. Vaak bezitten dit soort sleutelfiguren de volgende sterke punten: verbinden, netwerken, motiveren en organiseren.

Tip!
Bind jongeren aan je door te denken in mogelijkheden. Soms zullen de ideeën of behoeften van jongeren niet zo maar in de systeemwereld passen. Het is daarom belangrijk dat jij meedenkt vanuit hun belevingswereld. In plaats van te bedenken waarom iets niet kan, kun je jezelf ook de volgende vraag stellen: hoe kan het wél? Door jongeren en hun ideeën of behoeften serieus te nemen investeer je in hun eigenaarschap.

6 Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. American Psychologist, 55, 68-78.

Als je een duidelijk aanspreekpunt voor de jongeren hebt gevonden, neem je diegene (en natuurlijk ook de jongeren) mee in jouw uitdagingen in de (politieke) systeemwereld. Vanuit welke opdracht of opgaven wil jij met jongeren werken? Met wie heb je te maken? Dit helpt het aanspreekpunt om jongeren de informatie te geven die ze nodig hebben. Bespreek vervolgens met het aanspreekpunt hoe jullie de taken verdelen. Wie begeleidt de jongeren? Wie zorgt voor de communicatie richting de jongeren en andere betrokken partijen? Hoe doen jullie dat? Maak duidelijke afspraken met elkaar en vertrouw op elkaars expertise.

Plan vooruit! Zorg ervoor dat je elke sessie met jongeren eindigt met concrete actiepunten. Wie doet wat? Wanneer is de volgende meeting? Maak eventueel een jaarplanning als jullie structureel samenkomen. Herinner de jongeren een paar dagen van tevoren aan de bijeenkomst. Dit zijn praktische zaken die we soms vergeten, maar die erg belangrijk zijn om jongeren gemotiveerd te houden.

Gebruik creatieve werkvormen in je contactmomenten met jongeren. Door met bewust gekozen methoden en technieken aan de slag te gaan, haal je de meest creatieve input uit de deelnemers. Dat zal het resultaat alleen maar beter maken! Na uren in de schoolbanken, hoorcolleges en bijbaan, zullen de jongeren je dankbaar zijn. Op zoek naar creatieve werkvormen? Wij hebben er een aantal voor je uitgewerkt (zie de link in bijlage 2).

Denk na over waar en wanneer je de jongeren ontmoet. Is jouw eigen werkomgeving de meest creatieve, inspirerende of toegankelijke plek voor jongeren? Hoe kun jij in hún leef- en belevingswereld stappen? Hetzelfde geldt voor de tijdstippen waarop je afspreekt. Als beleidsmaker of professional plan je bijeenkomsten waarschijnlijk tijdens jouw reguliere werktijden, maar de kans is groot dat dit geen geschikt moment is voor jongeren om af te spreken. Jongeren zijn vaker beschikbaar buiten school- en werktijden.

Tot slot: deel je succesverhalen, zowel intern als extern. Jongeren verdienen credits! Successen vieren en deze laten zien, draagt bij aan de betrokkenheid in de toekomst. Laat als professional je successen ook binnen je eigen afdeling of organisatie zien, en toon wat de impact van het betrekken van jongeren is. Dit kan er namelijk voor zorgen dat (structurele) jongerenparticipatie op verschillende (beleids)terreinen in jouw organisatie wordt vergroot. En dat deze manier van werken vanzelfsprekend wordt, in plaats van 'iets wat erbij komt'.

Bouwsteen Terugkoppelen & Voortbouwen

Wat

Een duidelijke terugkoppeling lijkt vanzelfsprekend. Toch wordt dit vaak vergeten. Terwijl terugkoppelen een cruciale stap in het werken met jongeren is.

Waarom

Het succesvol toepassen van de bouwstenen valt of staat met een goede terugkoppeling. Met de andere bouwstenen is er een basis gelegd voor betekenisvol werken met jongeren. Met deze stap doe je recht aan alle input en het gedane werk. Je laat hiermee zien dat je de betrokken jongeren en hun ideeën, ervaringen en inzet serieus neemt.

Het gaat om het langdurig en structureel betrekken van jongeren. Wanneer je ervoor zorgt dat jongeren betekenisvol kunnen participeren, zul je merken dat jongeren gemotiveerd zijn om jouw wijk, gemeente, regio of organisatie mooier te maken en graag aangehaakt blijven. Jouw betekenisvolle traject is een begin voor structurele betrokkenheid, inspraak of andere vormen van participatie door jongeren.

Hoe
Terugkoppelen, zo doe je dat:

- houd de jongeren op de hoogte, bijvoorbeeld met updates of nieuwe ontwikkelingen;
- geef uitleg over de aanpak of de te nemen stappen;
- laat de resultaten duidelijk zien én geef inzicht in wat je met de input doet (en wat niet);
- betrek jongeren bij de verdere communicatie van resultaten, bijvoorbeeld door hen deze visueel te laten vormgeven;
- houd je aan je afspraken en wees eerlijk, ook als iets niet mogelijk blijkt of vertraging oploopt;
- evalueer met elkaar de opdracht, het traject, de samenwerking of het te leveren product.

Terugkoppelen kan op verschillende manieren. Je kan bijvoorbeeld een bericht in een WhatsAppgroep sturen, een bericht delen op social media, een live presentatie geven op een plek waar jongeren zijn of een (nieuws)brief sturen.

Tip!
Soms duurt het lang voordat je een terugkoppeling vanuit je organisatie of de politiek krijgt. Bouw dan tussentijdse momenten in. Hierin kun je niet alleen een update geven, maar ook met iets concreets aan de slag gaan. Focus bijvoorbeeld op talentontwikkeling door jongeren te vragen zelf een activiteit te bedenken die aansluit bij hun interesses of talenten. Laat een rolmodel van buitenaf vertellen over een bepaald thema. Stuur een grappig filmpje of berichtje in jullie WhatsApp- of Signalgroep. En weet je wanneer de betrokken jongeren jarig zijn? Feliciteer ze dan ook via jullie WhatsApp- of Signalgroep. Heel laagdrempelig en het draagt bij aan de verbondenheid.

In sommige processen is de terugkoppeling aan jongeren, of de oplevering van een (gezamenlijk) project, een laatste stap. Dit hoeft niet te betekenen dat hiermee je samenwerking met jongeren eindigt. Hopelijk heb je ontdekt hoe leuk en waardevol het is om met jongeren te werken. En hoe je hen onderdeel kan maken van jouw werk. Vraag aan jongeren hoe zij het proces hebben ervaren en reflecteer met elkaar. Hoe vonden zij dat het ging en (hoe) willen ze betrokken blijven?

Kinderparticipatie (en verhouding tot de bouwstenen)

De bouwstenen van de NJR zijn grotendeels ook van toepassing op het vormgeven van kinderparticipatie. Kinderparticipatie is net zo belangrijk als jongerenparticipatie en zeker niet moeilijker vorm te geven, maar vraagt vaak net om een andere aanpak. De eerdergenoemde negen voorwaarden van het VN-Kinderrechtencomité bieden houvast. Bij kinderparticipatie is het extra belangrijk dat de gemeente oog heeft voor het creëren van een veilige omgeving. Dit is in het belang van kinderen en jongeren zelf, maar ook in het belang van de gemeente. Door aandacht te hebben voor de veiligheid van kinderen en jongeren, worden risico's, vervelende situaties en misstanden voorkomen en reputatieschade van de gemeente en haar werknemers beperkt.

Tot slot

Op het terrein van duurzame en betekenisvolle kinder- en jongerenparticipatie werkt de VNG en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties nauw samen met de Alliantie Lokale Jongerenparticipatie. Deze alliantie bestaat uit de volgende samenwerkende organisaties, die de krachten bundelen op het terrein van jongerenparticipatie: de Nationale Jeugdraad (NJR), VNG, EMMA, FNO fonds, Fonds 21, Jimmy's, de Kiesmannen, het Kinderrechtencollectief (bestaande uit AUGEO Foundation, Defence for Children Nederland, Kinderpostzegels, Save the Children en Terre des Hommes), de Kleine Ambassade, LAKS, Mind US, Nederlands Jeugdinstituut (NJi), Tienskip en UNICEF Nederland.

Met deze handreiking weet jij nu ook hoe je ervoor kunt zorgen dat jongeren op een betekenisvolle wijze kunnen participeren. In de bijlagen staat meer informatie over de voorwaarden voor betekenisvolle jeugdparticipatie, links naar nuttige bronnen en organisaties, en vragen die je helpen aan de slag te gaan met de bouwstenen van de NJR. Voor goede praktijkvoorbeelden van kinder- en jongerenparticipatie, en voor de implementatiehandleiding en modelverordening van de participatieverordening (Wet versterking participatie op decentraal niveau) verwijzen we je graag naar onze website lokale-democratie.nl.

Deze handreiking is niet af; de ontwikkelingen gaan voort en de goede voorbeelden blijven komen, zodat we blijven groeien en blijven leren van elkaar.

Heeft jouw gemeente een goed praktijkvoorbeeld, wat andere gemeenten kan inspireren of kan van leren? Wil je aan de slag en ben je op zoek naar meer informatie? Wil je met ons samenwerken? Mail ons op demjongeren@vng.nl.

Bijlagen

Bijlage 1: Voorwaarden voor betekenisvolle jeugdparticipatie

UNICEF heeft voor het programma Child Friendly Cities Initiative de negen voorwaarden voor betekenisvolle participatie van het VN-Kinderrechtencomité beschreven als volgt:

1. Transparant en informatief
Kinderen en jongeren krijgen vanuit de gemeente informatie over hun recht om te participeren. Dit gebeurt op een inclusieve, kindvriendelijke en toegankelijke manier. De informatie kan gaan over:

- Hoe ze kunnen participeren;
- Waarom ze gevraagd worden te participeren;
- De mate waarin ze kunnen participeren;
- De impact die ze kunnen maken door te participeren.

2. Vrijwillig
Kinderen en jongeren hebben de vrijheid om te kiezen of ze willen participeren. Participatie is een recht, geen plicht. Gemeenten mogen kinderen en jongeren niet dwingen om te participeren of hun mening te geven. Dit betekent dat:

- Kinderen en jongeren voldoende tijd krijgen om in te stemmen;
- Kinderen en jongeren weten dat ze ten allen tijde kunnen stoppen;
- School altijd voor gaat evenals andere verplichtingen die belangrijk zijn.

3. Respectvol
Gemeenten behandelen kinderen en jongeren met respect en creëren een veilige omgeving waar zij hun mening vrij kunnen verkondigen. Medewerkers van gemeenten zijn zich bewust van en respecteren de verschillende achtergronden, familieomstandigheden, culturele context en de sociaaleconomische omgeving van de kinderen en jongeren.

4. Relevant
De mogelijkheden om te participeren binnen gemeenten zijn afgestemd op het kennisniveau van kinderen en jongeren. De focus ligt op onderwerpen en thema's die relevant zijn in hun leven en context. Kinderen en jongeren kunnen zelf onderwerpen aandragen die zij relevant vinden. Ze mogen bepalen of ze willen meedenken over vraagstukken die worden aangedragen door volwassenen.

5. Kindvriendelijk
Gemeenten bereiden kinderen en jongeren op een kindvriendelijke wijze voor op hun participatie. Dit betekent dat:

- Kinderen en jongeren worden geholpen in de voorbereidingen;
- Kinderen en jongeren informatie krijgen die voor hen goed te begrijpen is.

6. Inclusief
Alle kinderen en jongeren kunnen participeren binnen de gemeente. Dit betekent dat:

- Gemeenten proactieve maatregelen nemen en in de communicatie rekening houden met groepen die moeilijker te bereiken zij;
- Participatie erop gericht is dat kinderen van verschillende achtergronden kunnen deelnemen;
- Er aandacht is voor verschillende leeftijdsgroepen, vaardigheden en gender;
- Participatie bestaande discriminerende patronen weet te doorbreken.

7. Training en ondersteuning
Medewerkers van gemeenten die met kinderen en jongeren werken bezitten de kennis en vaardigheden om betekenisvolle participatie goed te kunnen begeleiden. Dit betekent dat:

- Gemeenten ervoor zorgen dat de medewerkers een training ontvangen, waardoor ze zich bewust zijn van het belang van participatie en begrijpen wat hier voor nodig is. Deze training zou (deels) door de kinderen en jongeren zelf gegeven kunnen worden;
- Gemeenten een omgeving creëren waarbinnen kinderen en jongeren hun vaardigheden om deel te nemen aan de participatie kunnen ontwikkelen, onder meer door kinderen en jongeren de ruimte te bieden om een training aan te vragen op een onderwerp binnen betekenisvolle participatie naar keuze.

8. Veilig
Volwassenen die met kinderen omgaan hebben een zorgplicht. Gemeenten nemen voorzorgsmaatregelen om te voorkomen dat kinderen en jongeren tijdens een participatieve activiteit in een onveilige situatie terecht komen. Dit betekent dat:

- De medewerkers van gemeenten hebben nagedacht over een Child Safeguarding gedragscode. Alle medewerkers kennen deze gedragscode;
- Voorzorgsmaatregelen zijn genomen om ervoor te zorgen dat kinderen en jongeren veilig zijn;
- Kinderen en jongeren weten wat ze moeten doen als hun rechten geschonden worden of als zij zich onveilig voelen;
- Alle deelnemende kinderen en jongeren en hun ouders of verzorgers schriftelijk toestemming hebben gegeven voor verspreiding en gebruik van persoonlijke informatie, zoals beeldmateriaal, persoonsgegevens, data etc.

9. Verantwoording
Na de participatieve activiteit krijgen kinderen en jongeren feedback over hoe hun mening en ideeën zijn meegenomen in de beslissing(en) van de gemeente, welke invloed ze hebben gehad op deze beslissing(en) en of ze mogelijk gevraagd worden voor participatieve activiteiten in de toekomst.

Bijlage 2: Bronnen en inspiratie

- Lokale-democratie.nl
- Bouwstenen voor betekenisvolle jongerenparticipatie
- Democracy reloading
- Kinderrechtentoets Kinderombudsman
- Kinderburgemeesters
- Handreiking duurzame jongerenparticipatie | Nederlands Jeugdinstituut
- Handreiking duurzame jongerenparticipatie
- Jongeren willen participeren, neem hen serieus | Movisie
- Rapport over jongerenparticipatie in lokaal beleid - Convergence
- Convergence - Rapport Jongerenparticipatie in (lokaal) beleid
- Jeugdparticipatie, hoe betrek je jongeren bij de gemeente? – Gemeentepeiler
- Toolkit voor Inclusieve Jongerenparticipatie | Erasmus+
- Toolkit inclusieve jongerenparticipatie - Stichting-Alexander
- Gemeenten en jeugdparticipatie- UNICEF
- Participatiewijzer - ProDemos x Democratie in Actie
- Jongerentaskforce van Augeo
- Kinderrechten.nl (voorbeelden van gemeenten)
- CHOICE for Youth and Sexuality
- Changemaker Academy (NJR)
- Creatieve werkvormen (NJR)

Bijlage 3: Vragen per bouwsteen

Oriëntatie

Beantwoord in deze oriëntatiefase de volgende vragen:

- Vanuit welke behoefte is dit idee of initiatief ontstaan?
- Wat is het doel?
- Waarom is de input van of samenwerking met jongeren belangrijk?
- Wat kunnen jongeren bijdragen? Welke kennis, ervaring of ideeën kunnen zij inbrengen?
- Is het nodig om iets op te zetten of zijn er al jongeren actief in jouw stad/regio? Wat is er al?
- Wat is je ervaring met participatieprocessen? Wat gaat er op dit moment wel/niet goed daarin?
- Hoeveel tijd heb je beschikbaar om dit proces vorm te geven?
- Op welke manier worden jongeren betrokken? Kunnen jongeren meepraten (hun mening geven), meedoen of meebeslissen?
- Waarom zouden jongeren betrokken willen zijn bij jouw initiatief of project? Wat is voor hen de meerwaarde?

Motivatie

Dat kun je bijvoorbeeld doen door de volgende vragen te stellen:

- Wat maakt dat jij mee zou willen doen met dit project?
- Wat heb jij nodig om mee te kunnen doen?
- Wat haal jij uit dit project als je meedoet? En is dat genoeg?

Bereiken en betrekken

- Welke jongeren wil ik benaderen?
- Waar kan ik deze jongeren vinden?
- Welke kanalen zijn het meest geschikt om deze jongeren te bereiken?
- Hoe kan ik sleutelpersonen inzetten om jongeren te bereiken?
- Is het gepast vergoedingen te verschaffen aan de jongeren in dit traject?
- Kan ik jongeren betrekken bij het werven van andere jongeren?

Talentontwikkeling

- Waarom is aandacht voor talentontwikkeling belangrijk?
- Hoe kunnen jongeren zich ontwikkelen in dit traject?
- Hoe speel je in op veranderende interesses van jongeren?
- Wat zijn de sterke punten van deze jongeren?
- Hoe benut je de ervaringskennis van jongeren?

Binden en boeien

- Waarom is verbondenheid van jongeren aan een traject belangrijk?
- Hoe bind je jongeren aan een project?
- Hoe geef je jongeren het gevoel van eigenaarschap?
- Ben je transparant in je verwachtingsmanagement richting jongeren?
- Hebben de jongeren een aanspreekpunt in dit traject?
- Maak je gebruik van creatieve werkvormen om de jongeren te boeien?
- Hoe kun je creatieve input van jongeren stimuleren?

Terugkoppelen en voortbouwen

- Waarom is terugkoppeling belangrijk?
- Hoe zorg je ervoor dat terugkoppelingen aansluiten bij de taal en belevingswereld van jongeren?
- Hoe kun je jongeren betrekken bij communicatie?
- Hoe zorg je ervoor dat de resultaten van het project bijdragen aan toekomstige activiteiten?
- Hoe maak je communicatie laagdrempelig?